
RECENSIES EN SIGNALEMENTEN

I Publicaties over voeding

Jerome, N.W., R.F. Kandel & G.H. Peltó (eds.) Nutritional Anthropology. Contemporary Approaches to Diet and Culture.

Pleasantville N.Y.: Redgrave, 1980. 433 pp. Prijs: \$ 12.80 (paperback).

In deze bundel van elf artikelen wordt voedingsantropologie ('nutritional anthropology') gepresenteerd als een interdisciplinair specialisme dat uitgaat van een holistisch biocultureel perspectief. Aangezien aan voeding zowel in de medische biologie als in de antropologie een centrale rol wordt toegekend, als dus de redacteuren, ligt het voor de hand het verschijnsel voeding vanuit beide disciplines te bestuderen, dus tegelijkertijd als biologisch én als cultureel fenomeen. Daarmee zou dan tevens een brug geslagen worden tussen twee disciplines die - ten onrechte - elkaars werk en methodologie veronachtzamen. De redacteuren onderscheiden vier typen van voedingsonderzoek die tot voor kort weinig in elkaar geïntegreerd waren:

1. Voedingsenquêtes die gericht zijn op nauwkeurige metingen van bijvoorbeeld voedselinname, samenstelling van dieet, medische aspecten van voeding, enzovoorts. Deze enquêtes, uitgevoerd volgens statistische regels, worden vooral toegepast in de voedingswetenschap.
2. Onderzoek naar voedingsgewoonten. Dit richt zich op sociale, culturele en economische aspecten van voeding. Sociale status, etniciteit en financiële positie beïnvloeden bijvoorbeeld eetbehoeften en voedsekeuze.
3. Onderzoek naar cognitieve aspecten van voeding. De betekenis van voedsel als een 'ideologisch systeem' staat hier centraal. Het gaat niet om de voedingswaarde maar om de symbolische waarde van voedsel.
4. Ecologisch onderzoek: mensen worden gezien als actieve deelnemers aan een ecologisch uitwisselingsproces en in dat proces spelen productie en consumptie van voedsel een centrale rol.

Het is vooral deze laatste traditie die de samenstellers van deze bundel sterk geïnspireerd heeft. Zij trachten de diverse typen van onderzoek samen te brengen in één bioculturele benadering, waarin voeding opgevat wordt als een middel tot overleving in een specifieke omgeving. Vanuit dit ecologisch perspectief is men vooral geïnteresseerd in de vraag in hoeverre bevolkingsgroepen er in slagen zich adequaat te voeden zodat hun voortbestaan verzekerd is. Wat adequate voeding is laat men, in dit onderzoek, definiëren door vertegenwoordigers van de - medisch-biologische - voedingsleer. Hieruit blijkt het interdisciplinaire karakter van dit type van voedingsantropologie. Het zal duidelijk zijn dat dit ondergeschiktheid van het antropologische aan het biologische inhoudt, van het 'cultureel' aan het 'natuurlijke'.

De redacteuren zijn er redelijk in geslaagd een collectie van artikelen bij elkaar te brengen die consistent vanuit dat ecologisch perspectief gedacht zijn. Eengroter compliment dan dit (coherentie) is nauwelijks denkbaar voor een artikelenbundel. Alleen bij de hoofdstukken 7 en 11 kan men zich afvragen waar het 'ecologische' nu in zit.

In hoofdstuk 1 wordt het ecologisch model van voedingsantropologie geschetst en gaat men in op de begrippen 'adaption' en 'maladaption'. In het ecologisch model wordt benadrukt dat factoren als fysieke en sociale omgeving, technologie, sociale organisatie en ideeën in voortdurende wisselwerking met elkaar staan in hun beïnvloeding van wat mensen denken nodig te hebben aan voedsel en hoe zij hun voedsel verwerven en bereiden. Bepaalde Amerikaanse eetgewoonten bijvoorbeeld, zijn het resultaat van een individualistische cultuur maar dragen ook bij aan individualisering, terwijl in andere culturen eetgewoonten bij uitstek sociale gebeurtenissen zijn. Verschillende voedsel-systemen (ecologisch opgevat) in verschillende typen van maatschappij passeren vervolgens de revue.

Hoofdstuk 2 biedt een opsomming van methoden voor een ecologisch geïnspireerd onderzoek naar voeding.

In de hoofdstukken 3 t/m 5 wordt bovengeschetst perspectief toegepast op respectievelijk voeding van vrouwen in Afrika (3), en op archeologisch onderzoek naar voeding (4 en 5).

Hoofdstuk 6 is een uitmuntende case study door Weiss van het 'maladaptie'-proces van Miskito Indianen in Nicaragua. Externe invloeden (commercialisering) op hun - misschien wat al te romantisch gedachte - traditionele bestaan in ecologisch evenwicht hebben geleid tot sociaal-culturele vervreemding en tot een ernstige achteruitgang van hun dieet. De politieke verwarring waarin deze bevolkingsgroep nu verkeert is er, na Weiss' onderzoek, nog bijgekomen.

Hoofdstuk 7 is een inventarisatie van observaties door antropologen over de gehele wereld ten aanzien van sexe-verschillen in voeding. Dat die verschillen er zijn, daar valt niet aan te twifelen, maar hoe die cultureel gelegitimeerd worden en welke de gevolgen zijn voor gezondheid blijft onduidelijk.

Hoofdstuk 8 rapporteert over een omvangrijk onderzoek in een Mexicaans stadje. Een belangrijke conclusie is dat subtiele, vaak nauwelijks waarneembare, economische verschillen tussen mensen aanzienlijke consequenties hebben voor de samenstelling van hun menu. De auteurs reageren daarmee tegen een - in hun ogen - over-accentuering van ideeën als oorzaak van (wan)voeding.

Hoofdstuk 9 brengt verslag uit van een grootschalig, kwantitatief, onderzoek op Jamaica naar de relatie tussen bepaalde gezins-factoren en ondervoeding bij kinderen. Het interessante resultaat van deze studie is waarschijnlijk wat niet werd gevonden: een correlatie tussen (lage) financiële positie en ondervoeding.

Hoofdstuk 10 handelt over veranderingen in eetgewoonten van zwarte immigranten (uit het zuiden van de VS) in Milwaukee en hoofdstuk 11 over de zogenoemde 'Health Food Movement' in de VS.

Deze publicatie, die alweer enige jaren oud is en oorspronkelijk afkomstig is van symposia in 1973 en 1974, ademt het enthousiasme van die tijd voor het ecologisch perspectief. De vergankelijkheid van de ondertitel met de trotse term contemporary dringt zich op, want hedendaagse antropologen die voeding bestuderen lijken zich meer voor het symbolische en minder voor de voedingswaarde te interesseren dan hun collega's van tien tot vijftien jaar geleden. Persoonlijk ben ik daar niet onverdeeld gelukkig mee. Maar hoe het ook zij, ook deze trend zal vergankelijk blijken; antropologie-gewoonten veranderen sneller dan eetgewoonten.

S. van der Geest

L.B. Marshall (ed.) Infant care and feeding in the South Pacific. New York: Gordon & Breach. 1985. 377 pagina's. Prijs: \$58.

Dit boek is als deel 3 verschenen in de serie "Food and Nutrition in History and Anthropology" die onder redactie staat van J.R.K. Robson. Het boek bestaat voor het belangrijkste deel uit vijftien etnografische artikelen, die handelen over over de sociale- en culturele dimensies van gewoonten rond borst- en bijvoeding in Papua Nieuw Guinea (PNG) en Melanesië.

De etnografische bijdragen worden voorafgegaan door een voorwoord van de redacteur Leslie Marshall en een inleidend commentaar van Bambi Schieffelin. In haar voorwoord geeft Marshall een aantal gemeenschappelijke uitgangspunten aan die voor alle etnografische artikelen gelden: Allereerst worden gebruiken